

UOT 327

AVROPANIN BİTMƏYƏN ENERJİ MƏSƏLƏSİNDƏ RUSİYA VƏ ABŞ AMİLLƏRİ

Vüqar ƏHMƏDOV*
Altay MUSAYEV**
Ələkbər SADIXLI***

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 26 sentyabr 2022; çapa qəbul edilmişdir: 25 noyabr 2022; online-da çap edilmişdir: 30 dekabr 2022

Received: 26th of September, 2022; accepted: 25th of November, 2022; published online: 30th of December, 2022

Açar sözlər: *Avropa, Avropa Birliyi, Rusiya, ABŞ, Rusiya-Ukrayna müharibəsi, neft, təbii qaz, karbohidrogen, enerji*

Enerji təhlükəsizliyində Rusiya amili

Münasibətlərin tarixi keçən əsrin ortalarından Avropa Birliyinin təşəkkül tapması ilə başlayıb, amma xüsusilə soyuq müharibə zamanı iki tərəf arasında bu istiqamətdə heç bir gözoşşayan addım atılmamışdır. İki cəbhə ilk dəfə Sovetlərin süqutu sonrası onun varisi Rusiyanın yaranması ilə bir tərəfdə birləşə bildi. 1994-cü ildə Avropa Enerji Xartiyası imzalandı. Bu anlaşmada əsas mövzu xartiyanın Rusiya tərəfindən qəbul edilməsi və bununla Avropa enerji tələbinin ödənməsində bu dövlətdə pay sahibi olmaq istəməsi idi. 1998-ci ildə qüvvəyə minən bu müqavilə iştirak edən dövlətlərin hamısı üçün şəffaflyq, açıqlıq və ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi prinsiplərinə əsaslanaraq, uzunmüddətli enerji əlaqələrini inkişaf etdirmək üçün hüquqi baza yaratdı.

İkinci addım olaraq, biz Rusiya və Avropa Birliyi arasında 2000-ci ildə baş tutan ikitərəfli enerji dialoqu zirvəsini göstərə bilərik. Bununla, hər iki tərəf enerji təhlükəsizliyində əməkdaşlıqla bağlı razılığa gəldilər.

Məhz bu iki addım yaşadığımız əsrə qədər tərəflər arası vəziyyətin necə yüksək dərəcədə yaxşı olduğunun sübutu idi. 2000-c ildən sonra Birlik ilə Rusiya arasında enerji təhlükəsizliyi ilə əlaqədar müxtəlifönlü müqavilələr imzalanmış, razılıqlar əldə edilmişdir və həmçinin əlaqələr o qədər yaxşı davam edirdi ki, sonrakı müddətdə Rusiya öz karbohidrogen ehtiyatlarının Avropaya Nord Stream, Yamal-Avropa, Drujba-Adria kimi boru kəmərləri vasitəsilə daşınmasına imkanlar yaratdı.

Amma əlbəttə, vəziyyət belə qalmadı, xüsusilə Vladimir Putinin hakimiyyətə gəlməsindən sonra Rusiyanın əvvəlki xoş qonşuluq siyasəti dəyişdi və bundan sonra əsas hədəf Birliyi enerji məsələsində özündən asılı vəziyyətə salmağa çevrildi. Məhz bu siyasət Avropanın “nəhəng qonşusunun” geosiyasi və iqtisadi təsir gücünü artırmaqla bərabər, milli təhlükəsizliyi üçün də riskləri minimuma endirir. [Aras, 2005:31] Bəhs etdiyimiz bu

* magistrant, Prezident yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
e-mail: vuqarehmedov236@gmail.com

** magistrant, Prezident yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
e-mail: musayev.altay@inbox.ru

*** magistrant, Prezident yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası
e-mail: elekber_sahinoglu@mail.ru

xarici politika metodu Rusiyada hələ də davam edir.

Dünyanın iqtisadi mərkəzi hesab olunan Avropa Birliyinin enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması hal-hazırda aktual olan əsas mövzulardan biridir. Əsasən XXI əsrin əvvəllərindən bəri enerji məsələsi Rusiya-Avropa münasibətlərində böyük əhəmiyyətə malikdir. Siyasi münaqişələr, iqtisadi böhranlar, neftin qiymətinin qeyri-sabitliyi, Rusiya ətrafında baş verən bir sıra proseslər (Ukrayna hadisələri, Abxaziya və Cənubi Osetiya məsələləri, Krımın ilhaqı) xüsusilə Avropanın enerji təhlükəsizliyinə təhlükə yaradaraq enerji təminatının gələcəyi üçün ciddi problem olaraq xarakterizə olunur.

Bəs Rusiya Avropa enerji sistemində necə yer tutur? Rusiya Avropaya digər dövlətlərlə müqayisədə daha çox enerji nəql edir. Aparılan araşdırmaya görə mavi yanacağın 37 faizi və neftin 30 faizi bu dövlətdən təmin olunur. [Kakışım, 2019: 13] Lakin bu yeganə məsələ deyil, bu dövlət həmçinin Avropa enerji strukturunda mühüm nəzarət həyata keçirir. Bunlara misal versək: 1) Lukoil Bolqarıstanın yeganə neft emalı zavoduna nəzarət edir. 2) “Qazprom” Almaniyanın pərakəndə satış distributoru olan “Wingas”-a və həmçinin müxtəlif anbar obyektlərinə malikdir. 3) Rusiya tərəfindən tikilmiş atom elektrik stansiyaları Çexiya və Bolqarıstan kimi bir sıra Avropa ölkələrində fəaliyyət göstərir. [3] Bütün bunlar göstərir ki, Rusiya enerji ixracı məsələsində sadəcə xammal təchizatçısı deyil, həm də öz milli maraqları üçün struktur idarə edən subyekt rolunu oynayır. Və bu, qitənin enerji gələcəyində Rusiyadan uzaqlaşmaq istəklərinə zərbə vurur.

Bəs, Avropa bununla bağlı nə edə bilər, ya da nə edir? Əsasən İttifaq bu istimaqətdə yeni enerji alternativlərinin axtarılmasına zəmin yaradır. Avropanın xüsusilə, cənub-şərq hissəsində (Balkan yarımadası və Şərqi Avropa) [Kardaş, 2018: 752] yerləşən dövlətləri Rusiyadan yüksək asılılıq problemi yaşayırlar. Bu da öz növbəsində diversifikasiya meyllərini daha da gücləndirir. Bu qitə yerli istehsal ilə öz enerji təhlükəsizliyini təmin edə biləcək iqtidarda deyil, məhz buna görə ilk hal ortadan qalxır. Bununla Avropa ikinci hala keçir, yəni yaşıl enerji vasitəsilə öz tələbatını ödəmək. Belə ki, bəzi mütəxəssislər yaşıl enerjiyə keçməklə problemin həll olacağını qeyd edirlər, lakin indiki vəziyyətdə Avropa öz enerji tələbatını bununla ödəyə bilməz. Bu zaman Birliyin əlində son hal qalır, o da qeyri – Avropa dövlətləri ilə bu istiqamətdə əlaqələr qurmaq. Alternativ mənbələrin tapılması isə bu qitə üçün elə də çətin məsələ deyil, çünki Avropa coğrafi baxımdan karbohidrogen resurslarla zəngin regionlara yaxın yerləşir. Lakin xüsusilə keçən əsrin sonlarından etibarən bu regionlarda baş verən münaqişələr enerji təhlükəsizliyinin təminatı ilə bağlı problemləri ortaya çıxartmışdır. “Nəhəng qonşusundan” asılılığını aradan qaldırmaq tankerlər vasitəsilə Aralıq dənizinin dibi ilə Şimali Afrika ölkələrindən, Yaxın Şərq və Xəzər regionundan boru kəmərləri ilə Avropaya nəql olunan neft və qazın payının artırılması ilə reallaşa bilər. Bunları nəzərə alsaq o zaman gələcəkdə asılılıq ortadan qalxa bilər.

Məşhur siyasi düşünür Halford Makkinderin geosiyasi konsepsiyası olan “Hartlənd”ə nəzarət ilə bütün dünyaya ağalığa çalmış Rusiya bunu həyata keçirmək üçün enerji amilini özünün əsas metodu olaraq seçmişdir. Enerji resurslarının Avropaya ixracı ilə Avropanı iqtisadi cəhətdən asılı tərəfə çevirmək istəyən Rusiya bu geostrateji üstünlükdən siyasi maraqlarını reallaşdırmaq üçün də istifadə edir. Çünki iqtisadi nəzarətin əsasında siyasi faktor durur, bununla da uzun müddətdir ki, Rusiya bu siyasəti ilə Avropanı, əsasən də Şərqi Avropa regionunu nəzarətdə saxlamağı bacarır. Enerjinin Rusiyanın strateji silahına çevrilməsi Vladimir Putinin hakimiyyətə gəlməsi ilə reallaşmışdır. Bu vasitə ilə Qərbi demək olar ki, öz nəzarətində saxlamağı bacaran Rusiya bununla da NATO-nun qərbə doğru genişlənməsinə maneə olmaq kontekstində uğurlu şəkildə istifadə edə bilər. 2008 və 2014-cü ildə baş verən böhranlar göstərdi ki, enerji daşıyıcılarına bağlı olan iqtisadiyyat uzun tab gətirə bilməz, elə bu səbəbdən də Rusiya böhrana uyğunlaşmaqla yeni strategiyalar müəyyənləşdirdi və böhran vəziyyətindən çıxış bildi.

Bəs, baş verən krizlər zamanı atılan əsas addım nədir? Biz bunları 2008, 2014-cü illərdə görmüşük və yenə də görürük. Bu o deməkdir ki, Rusiya ənənəvi siyasətini dəyişməyib. 2022-ci ilin fevralında başlayan işğal zamanı onun atdığı bu addımlara əks olan Abş və Avropa İttifaqına verdiyi ən böyük cəza yenə enerji ilə bağlı oldu. Nord Strim axınına dayandırması (müxtəlif bəhanələrdən istifadə edərək) hal-hazırda davam edən qışın Avropa üçün sərt keçə biləcəyinə ehtimal verir. Rusiya Qərbin iqtisadi və digər məhdudiyətlərinə cavab olaraq, necə ki, 2008 və 2014-cü illərdə də olmuşdu, yenə enerji kartını istifadə etdi və münaqişənin davam edəcəyi müddətdə istifadə edəcək. Buna qarşı Birləşmiş Ştatların strategiyasında fərqliliklər müşayiət olunur. Bir tərəfdə Almaniyə bu dövlət ilə daha çox dialoqun yaradılması və nəticədə münasibətlərin çox da korlanmamasına çalışır, lakin digər tərəfdə Cənubi və Cənub-Şərqi Avropa bunun tam əksini edir və dialoqdan uzaq duraraq yeni mənbələr ilə əlaqələr yaradılması yolunu seçir. Belə ki, bununla Rusiya Avropanı sadəcə enerjisiz buraxmır, həmçinin Birləşmiş Ştatların içində fərqli düşüncələr yaranaraq onları bölmək istiqamətində müəyyən addımlar atır. Bu da Rusiyanın Aİ enerji təhlükəsizliyində necə bir amil olduğunu göstərir.

Avropa enerji strategiyasının qurulmasında ABŞ-ın yeri

Avropa İttifaqı və ABŞ iqtisadiyyatı ümumilikdə 780 mln insanı əhatə edir və ikisi bir yerdə dünya ticarətinin təxminən üçdə bir hissəsinə malikdir. Hər iki tərəf iqlim və enerji məsələləri ilə əlaqədar uzun müddətdir ki, əməkdaşlıq edirlər. Okeanın digər tayında olan Amerika Aİ-yə enerji ixracında müəyyən qədər yer tutur, amma bildiyimiz kimi bu dərəcə olduqca aşağıdır. Maraqlısı budur ki, Birləşmiş Ştatlar hətta öz daxili tələbinin ödəmək üçün öz ehtiyatlarından istifadə etmir, daha çox idxal enerji resurslarına (Fars körfəzi və Ərəb dənizindən gələn) önəm verir. Biz bilirik ki, Texas, Luiziana, Kaliforniya, Alyaska, Meksika körfəzi sahilləri neftlə və təbii qazla zəngin hegemon dövlət bu resursların istehsalının bahalı ucbatından karbohidrogen ehtiyatları idxal edir. Lakin bu hegemon dövlət dünyanın digər ərazilərində olduğu kimi qitə Avropasında da siyasi və iqtisadi cəhətdən böyük rol oynayır. Ona görə də belə fikirləşmək olar ki, ABŞ təbii ehtiyatlar baxımından deyil, amma enerji strategiyasının qurulmasına qitədə əsas amillərdən biridir.

Lakin vəziyyət 2008-ci ildə baş verən Aİ-Rusiya gərginliyindən sonra dəyişdi, əvvəllər sadəcə siyasi enerji planlarının qurulmasında xüsusi rol oynayan Birləşmiş Ştatlar yuxarıda qeyd edilən tarixdən etibarən Avropaya karbohidrogen resursları ixrac etməyə başlayıb.

1) 2009-cu ildə Aİ-ABŞ Enerji Şurasının əsasının qoyulması enerji sahəsindəki əlaqələri daha da möhkəmləndirdi. Əməkdaşlıq əsasən enerji siyasəti, enerji təhlükəsizliyi, enerji bazalarını və təmiz və bərpa olunan enerji texnologiyaları məsələlərini əhatə edir.

2) 2018-ci ildə Avropa İttifaqı və ABŞ arasındakı strateji enerji tərəfdaşlığını möhkəmləndirmək və mayeləşdirilmiş təbii qazın ötürülməsini asanlaşdırmaq ilə bağlı ABŞ və Avropa Komissiyasının prezidentləri razılıq əldə etmişlər. 2009-cü ildən bəri Avropa İttifaqı və ABŞ arasında indiyə kimi 9 dəfə Enerji Şurasının yığıncağı həyata keçirilmişdir.

3) Komissiya 2018-ci ildə Portuqaliyaya ilk dəfə 2016-cı ilin aprel ayından başlayaraq Avropa İttifaqına gələn LNG-nin artması ilə bağlı artan həcmərin tam ətraflı izahını verən press reliz vermişdir.

4) Bunu da göstərmək lazımdır ki, 2021-ci ildə baş tutan Aİ-ABŞ sammitində 2050-ci ilə kimi istixana qazlarının xalis sıfır səviyyəsinə gətirmək üçün razılığa gəldilər. İstixana qazlarının minimum səviyyəyə çatdırılması və ətraf mühitin mühafizəsi məsələləri hər iki tərəfin enerji sahəsində əməkdaşlıq etməsinə ciddi şəkildə təsir göstərir.

5) Avropa İttifaqının Rusiyadan olan enerji asılılığını azaltmaq üçün LNG ixracı ilə bağlı ABŞ və Avropa İttifaqı razılaşma əldə olunub. ABŞ Avropa İttifaqının Rusiyadan olan təbii qaz asılılığını 2022-ci ilin sonuna qədər Avropa ölkələrinə mayeləşdirilmiş təbii qaz tədarükünü artıraraq müəyyən qədər azaltmağı düşünür. Razılığa əsasən, Avropa 2022-ci

ilin sonuna kimi ən azı 15 milyard kubmetr əlavə LNG tədarükü idxal edə biləcək. Razılığın əsas məqsədi Avropa İttifaqının Rusiya təbii qazından imtina etməsinə kömək üçün beynəlxalq tərəfdaşlarla çalışmaqdır. ABŞ prezidenti Co Baydenin dediyi kimi, “Biz Avropanın Rusiya enerjisindən asılılığını azaltmaq üçün bir araya gəlirik”. 15 milyard kubmetrin qazın haradan gələcəyi tam məlum deyil. Onun təkə ABŞ-dan deyil, müxtəlif mənbələrdən idxal olunacağı da qeyd edilir. Baydenin Qətər də daxil olmaqla digər dövlətlərlə əlaqə saxladığı qeyd olunur. Avropa hazırkı vəziyyətdə Rusiyanı Ukraynadakı müharibəni maliyyələşməsinə maneə olmaq məqsədilə enerji mənbələrinin diversifikasiya siyasətini reallaşdırmağa çalışır. Lakin bu, çox çətin məsələdir və Avropa üçün bu siyasət olduqca təhlükəlidir. Çünki Rusiya hər il öz boru kəmərləri vasitəsilə Avropaya təxminən 150 mlrd kubmetr qaz və 14-18 milyard kubmetr LNG formasında qaz ixrac edir. ABŞ artıq Avropaya daha çox miqdarda LNG ixrac etməkdədir. İxrac hələ yanvar ayında 2 dəfə artaraq 4,4 milyard kubmetrə çatmışdı. İttifaq üzvlərindən olan Almaniya hətta Rusiyanın qalıq yanacaq idxalını azaldaraq 2024-cü ilin ortalarına qədər Rusiya qazından tamamilə azad olmaqla bağlı öz planını açıqlayıb. Lakin mütəxəssislər Avropada Rusiya qazının ən böyük alıcısı olan Almaniyanın bu plana reallaşdıracağına qeyri-mümkün olduğunu söyləyirlər ki, buda əvvəlki fəsildə qeyd etdiyimiz məsələni təstiqləyir. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, Beynəlxalq Enerji Agentliyi bildirmişdir ki, Avropa İttifaqı bu il Rusiyadan idxal etdiyi qazın yarısından çoxunu əvəz edə bilər. Hazırkı vəziyyətdə Avropa İttifaqı da bu məsələdə maraqlıdır. Avropa İttifaqı bu il ərzində Rusiyadan idxal etdiyi qazın ümumi miqdarının təqribən üçdə ikisini əvəzləmək istəyir. Avropa Komissiyasının bəyan etdiyi yeni enerji strategiyasına əsasən 2022-ci ildə 101,5 milyard kubmetr Rusiyadan idxal olunan qazın alternativ mənbələrindən istifadə vasitəsilə, bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə ilə əvəz etməyi hədəf olaraq seçmişdir. [6]

Əlbəttə, belə bir sual yaranır ki, Avropa enerji təminatında ABŞ-ın rolu ciddi şəkildə artdığı təqdirdə ABŞ da Rusiya kimi enerjiden siyasi faktor kimi istifadə edə bilərmi? Avropa Rusiyaya alternativ enerji mənbəyi olaraq ABŞ-a güvənir. Lakin ABŞ-ın bu məsələdə belə maraqlı olması iqtisadi maraqla yanaşı siyasi maraqlarını da özündə birləşdirir. Dünyanın aparıcı güc mərkəzi olan ABŞ-ın gələcəkdə Avropa enerji həyatında mühüm rol oynaması ona ciddi avantajlar verəcəkdir. Lakin belə bir şəraitdə Avropa üçün ən doğru istiqamət bir dövlətin öz enerji təminatında üstün mövqeyinə yol verməməsi olar. Bu dövlətlərin xüsusilə aparıcı güc mərkəzləri olmamasına ciddi fikir verməlidir.

Avropa üçün enerji təminatının həyatı əhəmiyyəti gələcəkdə daha da artacaqdır. Belə ki, 2030-cu ildən sonra Avropada enerji mənbələrinin, demək olar ki, ciddi şəkildə tükənməsi diversifikasiya amilinin rolunu daha da artıracaq. Rusiyadan enerji idxalı baxımından asılı olması onu ən çox narahat edən məsələlərdən biridir. Gələcəkdə Rusiyadan idxalın minimum səviyyəyə çatdırılması və yeni alternativləri yaradılması Avropa enerji təminatı üçün vacib xarakterə məxsusdur. Bu istiqamətdə Avropa Birliyi müxtəlif stratejik layihələr hazırlamışdır. Layihələrin hazırlanmasında Aİ-yə əsas təsir göstərən amillər məhz qeyd etdiyimiz iki dövlətdir: əslində ikisi də eyni istiqamətdə addıma atır – Belə ki, Rusiya daha çox Avropanı özündən asılı vəziyyətə salmaqda sərt gücdən istifadə edir, Amerika isə yumşaq yolla, əməkdaşlıq yolu ilə Aİ-nin enerji strukturunda rəhbərliyə “namizədliyini irəli sürür”.

ƏDƏBİYYAT

1. Kakışım C. Enerji Krizlərinin Etkisiyle Şekillenen Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası. İstanbul: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 2019.
2. Aras B. Avrupa Birliği və Enerji Güvenliği, Siyaset, Ekonomi Çevre. İstanbul: Tasam Yayınları, 2005.

3. Russell M. Energy security in the EU's external Policy:[Elektron resurs] / European Parliamentary Research Service. Mart, 2020.
([https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/210517/EPRS_IDA\(2020\)649334_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/210517/EPRS_IDA(2020)649334_EN.pdf))
4. Kardaş Ş. Uluslararası İlişkilere Giriş. İstanbul: Küre Yayınları, 2018, 752 s.
5. EU-US cooperation on energy issues:[Elektron resurs] / energy.ec.europa.eu. – 2022.-
(https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/united-states-america_en)
6. Bloomberg.com, EU Reach LNG Supply Deal to Cut Dependence on Russia:
(www.bloomberg.com. – 2022.- URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-03-25/u-s-and-eu-reach-energy-supply-deal-to-cut-dependence-on-russia?leadSource=verify%20wall>)
7. İbrahimova H. Günel. Avropanın enerji siyasəti. Bakı, 2010, 54 s.
8. Həsənov Ə. Xəzər-Qara Dəniz Hövzəsi və Cənubi Qafqazın Geoiqtisadiyyatı: Azərbaycanın Enerji Siyasəti. Bakı: ZərdabiLTDDMM, 2016, 216 s.

Summary

*Vugar Rafail Ahmadov
Altay Jamil Musayev
Alekbər Sahin Sadikhli*

Russian and US Factors in Europe's Endless Energy Question

Currently, one of the most energy consuming areas in the world is the European Union and its member countries. As a result of the researches, it became clear that in a few years, continental Europe will be able to meet its energy needs through imports if it does not take any inclusive steps. Reserves in the shelf sea lands of Great Britain and Norway can only meet the domestic requirements of these countries, and in this direction the rest of the continent has to meet its demand for hydrocarbon fuels in other ways. While the continent's main energy sources include the Middle East, North Africa, Central Asia and the Caspian region, there is only one country that has a very large share. Russian Federation. This country, the successor of the Soviets, had a high level of relations with the West and the United States after its reconstruction in 1991, and the continent could rely on this country in terms of energy. However, as we have seen in history, the East and the West could not stand on the same side again, especially since the first years of the century we live in, the good relations between them began to cool. First, Ukraine's 2004 Orange Revolution, Georgia's 2008 Abkhazia and South Ossetia events, then the 2014 annexation of Crimea, and finally the 2022 Ukraine-Russia war that continues today. These are just a few of the tensions between the two sides, but there is a common thread that unites these issues. In each of the tensions I have mentioned, Russia uses its "energy card", a powerful weapon against the West and the United States, to get what it wants. In this regard, especially in the last ten years, continental Europe has resorted to various ways to completely end such threats in the future, and among these ways, finding alternative sources is the first priority. Thus, as we can see, the Russian factor plays a role in the issue of energy security of the European Union. But it is not the only one, another factor is the United States of America. As a result, this article discusses the Russian factor, which stands in opposition to the pro-US in the construction of the European energy strategy. Also, the article does not ignore the historical factors as well as the current political factors.

Keywords: *Europe, European Union, Russia, USA, Russia-Ukraine war, oil, natural gas, hydrocarbon, energy*

Резюме

*Вугар Рафаил Ахмедов
Алтай Джамиль Мусаев
Алекбер Шахин Садыклы*

Факторы России и США в бесконечном энергетическом вопросе Европы

В настоящее время одним из самых энергоемких регионов мира является Европейский Союз и его страны-члены. В результате исследований стало ясно, что через несколько лет континентальная Европа сможет удовлетворять свои потребности в энергии за счет импорта, если не будет предпринимать

никаких инклюзивных шагов. Запасы в шельфовых морских землях Великобритании и Норвегии могут обеспечить только внутренние потребности этих стран, и в этом направлении остальная часть континента вынуждена удовлетворять свои потребности в углеводородном топливе другими способами. В то время как основными источниками энергии на континенте являются Ближний Восток, Северная Африка, Центральная Азия и Каспийский регион, только одна страна имеет очень большую долю. Российская Федерация. Эта страна, правопреемница Советов, имела высокий уровень отношений с Западом и США после своего восстановления в 1991 году, и континент мог рассчитывать на эту страну в энергетическом плане. Однако, как мы видели в истории, Восток и Запад не смогли снова стать на одну сторону, тем более что в первые годы века, в котором мы живем, добрые отношения между ними стали остывать. Во-первых, Оранжевая революция 2004 года на Украине, события в Абхазии и Южной Осетии в Грузии в 2008 году, затем аннексия Крыма в 2014 году и, наконец, украинско-российская война 2022 года, которая продолжается и сегодня. Это лишь некоторые из противоречий между двумя сторонами, но есть общая нить, которая объединяет эти вопросы. В каждой из упомянутых мною трений Россия использует свою «энергетическую карту», мощное оружие против Запада и США, чтобы добиться желаемого. В связи с этим, особенно в последние десять лет, континентальная Европа прибегала к различным путям, чтобы полностью покончить с такими угрозами в будущем, и среди этих способов первоочередной задачей является поиск альтернативных источников. Таким образом, как мы видим, российский фактор играет роль в вопросе энергетической безопасности Евросоюза. Но это не единственный, еще один фактор – Соединенные Штаты Америки. В результате в данной статье рассматривается российский фактор, противостоящий проамериканскому в построении европейской энергетической стратегии. Кроме того, в статье не игнорируются исторические факторы, а также текущие политические факторы.

Ключевые слова: Европа, Евросоюз, Россия, США, российско-украинская война, нефть, природный газ, углеводороды, энергия

Redaksiya heyətinin üzvü s.e.ü.f.d. Qasimov Səyavuş Kamran oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.